

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 7
2023

**Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет**

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 7

Рівне, 2023

Список використаної літератури

1. Українські новини: ПТСР психіки мають 60-70 тис. ветеранів АТО, - військовий психолог (інтерв'ю від 29 травня 2017 р.) URL: <https://ukranews.com/news/499761-posttraumatycheskoe-stressovoe-rasstroystvo-psykhyku-ymeyut-60-70-tys-veteranov-ato-voennyu>;
2. Cameron, K.L., Sturdivant, R.X. & Baker, S.P. Trends in the incidence of physician-diagnosed posttraumatic stress disorder among active-duty U.S. military personnel between 1999 and 2008 /Пер.укр. Тенденції захворюваності на посттравматичний стресовий розлад, діагностований лікарями, серед військовослужбовців США на дійсній службі між 1999 і 2008 роками. *Military Med Res* 6, 8 (2019). URL: <https://doi.org/10.1186/s40779-019-0198-5>;
3. Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders (DSM). American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Third Edition (DSM-III)* /Пер.укр.: Американська психіатрична асоціація. Діагностичний і статистичний посібник із психічних розладів, третє видання (DSM-III). Washington, DC: American Psychiatric Publishing, 1980. P. 380. - 494 p.
4. Hoge CW, Lesikar SE, Guevara R, Lange J, Brundage JF, Engel CC Jr, et al. Mental disorders among U.S. military personnel in the 1990s: association with high levels of health care utilization and early military attrition/ Пер. укр.: Психічні розлади серед військовослужбовців США в 1990-х роках: зв'язок із високим рівнем використання медичної допомоги та раннім вибуттям з армії. *Am J Psychiatry*. 2002;159(9):1576–83.
5. Garvey Wilson AL, Messer SC, Hoge CW. U.S. military mental health care utilization and attrition prior to the wars in Iraq and Afghanistan /Пер.укр.: Використання та виснаження психіатричної допомоги військовими США до війни в Іраку та Афганістані *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 2009;44(6):473–81.
6. Tanielian TL, Jaycox LH. Invisible wounds of war: psychological and cognitive injuries, their consequences, and services to assist recovery /Пер.укр.: Невидимі рани війни: психологічні та когнітивні травми, їхні наслідки та послуги для допомоги у відновленні. Santa Monica, CA: RAND Corp; 2008.

УДК 159.922.7:[159.98:398]:159.9.07:355.422

ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ КАЗКОТЕРАПІЇ У РОБОТІ З ДІТЬМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ярмошевич Валентина, здобувачка ОС «магістр»
спеціальності 053 «Психологія», 1 курс, РДГУ

Науковий керівник: Литвиненко С.А., доктор педагогічних наук, професор

Постановка проблеми. На даний час кожен українець проживає власну історію, пов'язану з війною. Це достатньо травматичний досвід, який має бути опрацьований психікою для збереження цілісності особистості. Ресурси кожної людини у подоланні наслідків травмуючої ситуації індивідуальні.

Визнаними ефективними напрямками у терапії є когнітивно- поведінковий підхід та клієнт-центрована терапія. Але фахівці даних напрямів психотерапії активно використовують і методи арттерапії, які мають свій терапевтичний ефект в опрацюванні психотравми. До одних із напрямків арт-терапії відносять казкотерапію.

У науковій літературі описано багато прикладів ефективного застосування казкотерапії висвітлюють у працях відомих сучасних дослідників, психологів, педагогів-практиків (О. Запорожець, О. Савченко, А. Щедро, Н. Карпинська, Т. Рубцова, Н. Молдавська та ін.)

Ефективність використання казкотерапії в корекційному навчанні широким спектром наукових праць Т. Зінкевич-Євтигнєвої, В. Мурашевського, А. Міллера, О. Рау. Корекційно-реабілітаційним впливом казки займалися Т. Вохмятіна, М. Осоріна, Д. Соколов дослідження яких засвідчили позитивні результати в роботі з різноманітними емоційними та поведінковими проблемами. О. Петрова наголошували на необхідності застосування методу казкотерапії у роботі з дітьми. Сьогодні знаходить широке застосування в роботі з дітьми, що

зазнали психотравм внаслідок бомбардування, втрати близьких, в адаптації до нового місця проживання та ін. Часто це єдиний спосіб налагодити контакт дитини з собою та іншими, відреагувати душевну біль, страх, злість, що не можна сказати словами.

Саме тому в сучасному травмованому українському просторі є гостра потреба у науково-методичній літературі, яка б містила рекомендації щодо допомоги постраждалим під час бойових дій. Їй окреме, особливе місце в практиці роботи з психотравмою, казкотерапії як екологічному методу опрацювання травматичного досвіду, що прокладає новий шлях «Героя».

Один із дієвих методів впливу на емоційну сферу дитини є казка, яка розкриває внутрішній світ особистості і позитивно впливає на неї. Відповідно до сучасних психологічних досліджень, арттерапія вважається одним найефективніших засобів поліпшення психофізіологічного стану дитини.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити вплив казкотерапії та в розкритті проблеми подолання психічної травми у дітей засобами казкотерапії в умовах війни.

Відповідно до мети були визначені **завдання** дослідження:

- 1) проаналізувати та узагальнити теоретико-методологічні підходи до вивчення впливу казкотерапії;
- 2) розглянути особливості застосування казкотерапії у роботі психолога;
- 3) обґрунтувати критерії, правильного вибору психокорекційної казки до конкретної проблеми, знайти шляхи її вирішення в ненав'язливій формі;
- 4) використання казкотерапії враховуючи вікові та індивідуальні особливості розвитку кожної дитини;
- 5) обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність впливу казкотерапії на дітей, що живуть в умовах тривалого воєнного конфлікту та перебувають у постійній тривозі через бойові дії.

Об'єкт дослідження – інтенсивна емоційна реакція, яка допомагає нам вийти за рамки звичайного життя, досліджувати світ почуттів і переживань, ідентифікувати себе із героями казки, що дає можливість подивитись на свою проблему зі сторони.

Предмет дослідження – створити чи обрати сюжет книги, що буде слугувати терапевтичною казкою, зміст якої «проживає» дитина утворюючи зв'язки між казковими подіями і поведінкою у реальному житті.

Методи дослідження. Для вивчення проблематики та вирішення поставлених завдань обрано такі методи дослідження: теоретичні (теоретико-методологічний аналіз, класифікація та систематизація наукових джерел, порівняння та узагальнення даних теоретичних та експериментальних досліджень), емпіричні (методи опитування, тестування, констатувальний та формувальний експеримент), методи обробки даних (узагальнення та систематизація якісних і кількісних даних емпіричного дослідження).

Виклад основного матеріалу. Психічні травми переживає кожна людина не залежно від віку, статі, національності. Останні події, які відбулися в Україні, викликали багато негативних емоцій, а саме: злість, страх, тривогу, занепокоєність і розгубленість. Під час війни діти, як і дорослі, можуть не раз ставати жертвами різних жахливих подій, що травмують психіку: вони є свідками артилерійських обстрілів та стрілянини, бачать руйнування рідного міста, села або навіть власних домівок, дізнаються про поранених чи померлих, катування та вбивства, масову загибель людей. Інколи зазнають тяжких втрат: поранення, смерть членів їхньої родини та близьких друзів. Діти, які живуть у зруйнованих районах внаслідок воєнних дій, ризикують пережити низку загроз для власного розвитку і благополуччя. Ці загрози зазвичай викликають сильний страх у ситуації, коли діти стають свідками або, можливо, жертвами насильства у своєму звичному місці проживання, свідками знищення майна (домівок) і вимушені бігти в паніці. Дітям, що живуть в умовах тривалого воєнного конфлікту, можливо, доведеться перебувати у постійній тривозі через бойові дії або бомбардування, які з'являються в їхньому житті, бути обережними та оминати наявні наземні міни або боєприпаси, що не розірвалися. Багато з цих подій можуть мати як негайні

(безпосередні), так і довгострокові наслідки для дитячого психічного розвитку. Діти будь-якого віку звертатимуться до дорослих, яким вони довіряють, за допомогою та підтримкою.

Те, як діти переживають травматичні події, як у них виражається затяжний стрес, здебільшого залежить від їх віку та розвитку. Діти, які переживають травматичні події, можуть відчувати безпорадність і невизначеність щодо постійної небезпеки: загальний страх, що виходить за межі травматичної події і впливає на інші аспекти життя у кожному віці індивідуально.

Як вписується у даний процес казкотерапія? Аналіз джерел дає можливість визначити, що казкотерапія - це терапія середовищем. Особлива казкова атмосфера, в якій можуть проявитися потенційні можливості людини, збутися її мрії, а головне - в неї з'являється почуття безпеки. У створеному казковому середовищі можна зробити все, що у реальному житті не завжди вдається і наділити героя супер силою, здолати «дракона», бути і маленькою дитиною, і могутнім велетнем, знайти нового друга. Казку можна дописувати, переписувати, вводити нових персонажів. При цьому вона викликає інтенсивну емоційну реакцію, допомагає нам вийти за рамки звичайного життя, досліджувати світ почуттів і переживань, ідентифікувати себе із героями казки, що дає можливість подивитись на свою проблему зі сторони. Сутнісний зміст психотерапевтичної казки гарно вписується у роботу з психотравмою на стадії реконструкції.

Як видно з ілюстрації, герой входить у казку в одному образі, а після завершення шляху він стає дорослішим. Тобто він набуває суттєво нового досвіду, що важливо у контексті роботи з опрацюванням психотравми та реконструкції життєвого досвіду людини. Що має бути на шляху героя для такої трансформації? Насамперед це потреба пізнання, готовність залишити звичне місце; по-друге - долання перешкод. Обов'язковим на цьому шляху є ресурси (особистісні героя) та зовнішні помічники (друг, наставник). Рушійною силою є перешкоди, які трапляються на шляху (антигерой, злі сили...). Мотивуючим елементом є винагорода героя за пройдений шлях.

Коли дитина «проживає» казку, то в неї утворюються зв'язки між казковими подіями і поведінкою у реальному житті. Зрозуміти, яку історію потрібно скласти, психологам, батькам та іншим фахівцям треба визначити, над якою проблемою слід працювати, де у дитини «ховається» тривога, страх чи інша психологічна нестабільність. Після цього можна створити чи обрати сюжет книги, що буде слугувати терапевтичною казкою.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, можемо відзначити, що у зв'язку з воєнними подіями, які відбуваються у нашій країні, збільшилася кількість дітей, які отримали психічну травму. У нашому дослідженні ми розглянули типові поведінкові реакції дітей на психічну травму. Одним із найбільш ефективних засобів профілактики та подолання психічної травми є використання арттерапевтичних методів, серед яких важливу роль відіграє казкотерапія, оскільки вона розрахована на категорію дітей будь якого віку в залежності розвитку психічних особливостей дитини індивідуально.

Список використаних джерел

1. Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / авт. кол. Байдик В.В., Бондарук Ю.С., Гніда Т.Б., Гопкало Ю.П., Корнієнко І.О., Лунченко Н.В, Луценко Ю.А., Мороз Р.А., Ткачук І.І.; заг. ред. В.Г. Панка, І.І. Ткачук. Київ: Ніка-Центр, 2020. 122 с.
2. Основи реабілітаційної психології подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Т. 3. Київ, 2018. 236 с.
3. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / Кісарчук З.Г., Лазос Г.П., Литвиненко Л.І., Омельченко Я.М., Царенко Л.Г.; за ред. З.Г. Кісарчук. Київ: ТОВ «Видавництво Логос». 2015. 207 с.

ЗМІСТ

Артемук О. Вплив стресу на самопочуття людини та її життєдіяльність	3
Баранович І. Вікові особливості прояву страхів у дітей молодшого шкільного віку...	5
Басалига Т. Посттравматичний стресовий розлад у учасників збройних конфліктів...	7
Болюх Н. Вплив емоцій на психічне здоров'я особистості.....	10
Боровець А. Проблема розвитку особистості в молодшому шкільному віці.....	13
Боса-Мірявцев М. Психологічна готовність майбутніх педагогів до професійної діяльності.....	16
Босий-Мірявцев В. Комунікативна культура педагога: психологічний вимір.....	20
Бугайчук І. Психокорекція нейрофізіологічних зв'язків у дітей з особливими освітніми потребами.....	23
Гавін Б. Особливості прояву психологічного стресу у людини.....	25
Гонтаренко В. Механізми психологічного захисту дітей.....	28
Гончарук А. Психологічні особливості спілкування у підлітковому віці.....	30
Горбатюк О. Методичні аспекти профілактики девіантної поведінки підлітків	33
Гудовсек С., Павелків Р. Сутність поняття «безпека життєдіяльності» з точки зору психологічної науки.....	34
Дем'янюк В. Психологічний зміст емпатії в контексті морального розвитку молодшого школяра.....	37
Дивульська К., Юрчук О. Особливості роботи психолога у школі в умовах воєнного стану.....	40
Єфімова М. Психологічні особливості дітей вимушених переселенців.....	42
Загородський Д. Психологічні чинники прояву любові у подружніх парах.....	44
Каверіна Б. Особливості конфліктної поведінки у підлітковому віці.....	47
Климчук І. Психологічні особливості емоційної стійкості студентів у період кризи...	52
Ковальчук О., Аладько Т., Ковальчук С. Соціально-психологічні причини поширення алкоголізму в середовищі підлітків.....	55
Ковальчук О., Назарець Л. Особливості дистанційного навчання в системі вищої освіти: недоліки та переваги.....	58
Коренко Д. Психологічні особливості поведінки обдарованих дітей.....	62
Корчака Ф., Корчакова Н. Вплив військової агресії на розвиток національної ідентичності української молоді	65
Котляр О. Психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці.....	66
Кривко М. Вплив сучасної іграшки на психічний розвиток дитини дошкільного віку.	68
Кулакова О. Використання інтерактивних платформ у навчанні іншомовної лексики	72
Курята Н. Вплив війни на життєстійкість українського студентства.....	75
Лаврук Л. Психологічні особливості міжкультурної адаптації переселенців у чужій країні.....	77
Мартюченко К. Креативність як фактор успішної самореалізації особистості.....	80
Мисько Є. Шкільна тривожність підлітків як соціально-психологічна проблема.....	83
Мотруніч І., Юрчук О. Використання інноваційних технологій у процесі фізичного виховання дошкільників.....	86
Нікішина Д. Рефлексія як фактор подолання фрустраційних ставнів у студентів.....	88
Оборська А. Дослідження впливу арт терапії у процесі психологічної корекції девіантної поведінки поранених військовослужбовців під час реабілітації.....	92

Павелків В. Сучасні реалії та їх вплив на розвиток агресивної та деструктивної поведінки молоді.....	93
Парчук Т. Психологічна готовність молоді до сімейного життя.....	96
Подлящук О. Психологічні особливості прояву емоційного вигорання у педагогів....	97
Приступлюк С. Психокорекція агресивної поведінки підлітків засобами арттерапії...	101
Пшенична Л. Феномен харизми та його вплив на міжособистісну взаємодію.....	103
Ряба Л. Фактори формування самооцінки в підлітковому віці.....	106
Сабат Є. Особливості феномена прокрастинації у студентському середовищі.....	108
Семенюк В. Психологічний супровід дітей раннього віку із загальною затримкою мовленнєвого розвитку.....	111
Сизов С. Теоретичний аналіз психологічної реабілітації осіб з алкогольною залежністю.....	112
Стащук А. Особливості використання арт терапії в роботі з молодшими школярами..	113
Тарасюк Л. Музика як чинник впливу на психічний стан особистості.....	116
Тимчак С. Інформаційна гігієна під час війни.....	118
Ткачук О. Соціально-психологічні аспекти сугестивності як фактору узалежнених форм поведінки в юнацькому віці.....	120
Українець В. Віра дітей у Збройні Сили України.....	123
Федорович Р., Опанасюк І. Методи арттерапії як засіб корекції сімейних відносин.....	125
Холод Ю. Формування національної гідності дітей дошкільного віку як проблема дошкільної освіти.....	127
Хома О. Soft skills як феномен професійної компетентності сучасного психолога.....	129
Чорноус Я. Психологічні особливості прояву ейджизму в студентській молоді: теоретичний аспект.....	131
Шевчук В. Соціально-психологічні аспекти дитячо-батьківських взаємин у сім'ях, що перебувають у складних життєвих обставинах.....	134
Шепель Т. Проблема емоційного вигорання лікарів.....	137
Шишка А., Юрчук О. Адаптивне фізичне виховання як засіб корекції психомоторних порушень у дошкільників із заїкуватістю.....	139
Яковець О. Особливості процесу соціальної адаптації дітей з аутизмом.....	142
Якубовська М. Психологічні особливості формування емоційної стійкості майбутніх психологів в стресогенних умовах.....	145
Яремчук Ю. Статистичні особливості виникнення захворюваності на ПТСР у військовослужбовців.....	149
Ярмошевич В. Експериментальне дослідження використання методу казкотерапії у роботі з дітьми в умовах війни.....	150